

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

Проблеми вивчення впливу сім'ї на формування
світогляду дитини молодшого шкільного віку

Виконала: студентка 2 курсу, групи П-2м
спеціальності 053 «Психологія»

Максимович М.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник Костю С.Й.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Бохонкова Ю. О.

(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ....	6
1.1. Поняття сім'ї та її ролі у розвитку дитини.....	6
1.2. Особливості формування світогляду в молодшому шкільному віці.....	8
1.3. Особливості емоційної сфери молодших школярів.....	14
1.4. Значення сімейного виховання в формуванні світогляду молодших школярів.....	21
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	37
2.1. Характеристика вибірки та методик емпіричного дослідження.....	37
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження.....	47
Висновки до другого розділу.....	60
РОЗДІЛ 3 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	62
3.1. Теоретичні основи побудови програми вдосконалення формування світогляду в молодшому шкільному віці.....	62
3.2. Організація інформаційно-освітньої програми	65
3.3. Аналіз результативності освітньої програми	75
Висновки до третього розділу.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Формування людини як особистості, у якій уже сформовані ціннісні орієнтири, життєві принципи, ставлення до світу є досить складним і суперечливим процесом, що залежать від безлічі факторів, як внутрішнього характеру, так і зовнішнього середовища. Останнім часом в сфері виховання значну увагу стали приділяти впливу сім'ї як первинного етапу соціалізації дитини. У процесі тривалого процесу дослідження дитячої психіки і її подальшого розвитку було виявлено, що саме в цей період закладається основна база світогляду, яка в подальшому трансформується.

Протягом всього існування людства сімейне виховання завжди займало центральне місце в соціалізації дитини, її адаптації до зовнішнього світу. Саме з сім'ї дитина дізнається про елементарні закономірності існування, за допомогою сімейного виховання у неї складається уявлення про взаємини між людьми і про своє місце в цьому світі. Безліч письменників, філософів і мислителів зверталися в своїх творах до проблеми сім'ї як самої живої, найважливішої проблеми суспільства, від вирішення якої залежить дуже і дуже багато. Конфуцій говорив про необхідність встановлення гармонійних, світлих, добрих стосунків у сім'ї, відносин, заснованих на взаємній любові один до одного, взаємодопомоги і взаємовиручки, так як від цього залежить гармонійний розвиток всіх її членів і та користь, яку вони можуть принести іншим людям у своєму суспільному житті. У процесі підготовки роботи були вивчені точки зору таких дослідників, як В.В.Фесюк, С.А. Талько, В.М.Семенчук, Л.М. Потапюк, Л.О. Кулик, С.Д. Максименко та інших педагогів і психологів, які на досить високому рівні обґрунтовують ступінь впливу сім'ї на світогляд дитини.

У зв'язку з цим дійсно важливим і актуальним є питання про формування світогляду дитини як особливої системи уявлення про навколишній світ на певному етапі її розвитку. Тому необхідно розглянути особливості формування світогляду дитини в молодшому шкільному віці і визначити вплив на формування світогляду сім'ї як основного оточення дитини, яке

виступає багато в чому еталоном її поведінки і базою для формування особистих ціннісних настанов.

Виходячи з теми, ми визначили **мету** даного дослідження – провести аналіз впливу сім'ї на формування світогляду в молодшому шкільному віці.

Досягнення мети передбачає вирішення низки послідовних завдань:

1. Розкрити теоретичні основи формування світогляду в молодшому шкільному віці, і виділити його характерні риси.
2. Експериментально визначити ступінь і зміст впливу сім'ї на формування світогляду дитини і відзначити позитивні і негативні фактори такого впливу використовуючи різні дослідницькі методи.
3. Побудувати психолого-педагогічну програму, спрямовану на допомогу батькам щодо розвитку як навичок керування власним впливом на світогляд дитини так і на усвідомлення такого впливу.

Об'єктом дослідження є виховання дитини в сім'ї.

Предмет дослідження – процес формування світогляду дитини під впливом сімейного виховання.

Ми передбачаємо, що вплив сім'ї на формування світогляду дитини є дійсно значним.

Методи дослідження. Відповідно до логіки дослідження для вирішення поставлених завдань нами був використаний комплекс методів: метод теоретичного аналізу педагогічних фактів і явищ; метод спостереження; метод педагогічної бесіди; метод анкетування; метод тестування; метод вивчення продуктів діяльності дітей.

Нами були використані наступні психодіагностичні методики:

- багатовимірний опитувальник «Вимірювання батьківських установок і реакцій» (PARY) Е.Шеффера;
- малюнкова методика «Моя сім'я»;
- методика М. Рокича, спрямована на вивчення ціннісних орієнтацій дітей і їх батьків.

База дослідження.

У дослідженні взяли участь другокласники та їх батьки. Респондентами стали учні загальноосвітніх шкіл м.Мукачева №4 та №10. Загальна кількість учасників дослідження становить 65 осіб, з них 30 – учні, 35 – їх батьки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані в практиці навчання і виховання дітей в початкових класах, а також у позакласній роботі. Розроблена психолого-педагогічна програма допомоги батькам «Я і моя сім'я» охоплює практично всі проблеми, що виникають при вихованні дитини, дозволяє досить ефективно консультивати батьків другокласників з питань формування світогляду дітей. Розроблена програма використовувалася в роботі вчителів початкової школи під час апробації.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження й складається зі вступу, трьох розділів, що закінчуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел(48 найменувань). Основний зміст викладено на 83 сторінках тексту. Загальний обсяг – 87 сторінок.

ВИСНОВКИ

Розкрито особливості формування світогляду в молодшому шкільному віці, і виділити його характерні риси. У процесі вивчення теми дослідження були проаналізовані основні питання, що стосуються сфери впливу батьків на світогляд дитини. У процесі вивчення даного питання було виявлено, що сім'я залишається однією з найважливіших сфер, які мають значний вплив на розвиток дитини, її психіку, і орієнтації в навколишньому світі. В процесі проведення аналізу такого впливу знайшло позитивне підтвердження припущення про значний вплив сім'ї на формування світогляду дитини і відзначено важливу роль сімейного укладу, психологічного впливу особистості батьків, взаємовідносин між ними на формування особистості дитини та її подальшої орієнтації в світі.

Експериментально перевірено ступінь і зміст впливу сім'ї на формування світогляду дитини і відзначити позитивні і негативні фактори такого впливу використовуючи конкретну методологію і дослідницькі методи. У процесі емпіричного дослідження нами було встановлено зв'язок світогляду дитини з світоглядом значущих для неї дорослих – батьків, з їх ставленням до дитини, стилем виховання і спілкування, наявністю або відсутністю опіки, методами покарання за проступки. Поведінка дитини та її ставлення до оточуючих її людей, предметів, явищ відображає її проблеми або благополуччя в родині. У сім'ї, де батьки постійно засуджують дитину або ставлять перед нею завищені завдання, з'являється занижена самооцінка, вони незадоволені собою. Дитина відчуває, що вона не відповідає вимогам батьків. Неадекватність також може проявлятися в завищеній самооцінці, наприклад де дитину постійно перехвалюють, і за дрібниці і досягнення дарують подарунки (дитина звекає до матеріальної винагороди). При цьому карають дуже рідко, а система вимог дуже м'яка.

Батьки задають і вихідний рівень домагань дитини, то, на що вона претендує у навчальній діяльності та відносинах. Діти з високим рівнем домагань, завищеною самооцінкою і високою мотивацією розраховують

тільки на успіх. Їх уявлення про майбутнє так само оптимістичні. Діти з низьким рівнем домагань і низькою самооцінкою не претендують на багато ні в майбутньому, ні в сьогоденні. Вони не ставлять перед собою високих цілей і постійно сумніваються у своїх можливостях, швидко задовольняються тим рівнем успішності, який складається на початку навчання. Таким чином, можна зробити висновок про те, що в роботі педагогів молодших класів слід приділяти першорядне значення психології батьківських відносин і проблемі їх відношення до своєї дитини, які повинні бути спрямовані на розвиток особистості дитини з позицій високих моральних критеріїв.

З цією метою нами була розроблена і апробована психолого-педагогічна програма допомоги батькам, яка передбачає цикл навчальних занять, спрямованих на формування педагогічної компетенції батьків у питаннях формування світогляду молодших школярів, на перетворення виховної ситуації в сім'ї шляхом просвіти батьків, на вибір ефективного виховного впливу, розширення вже наявного у батьків педагогічного досвіду та придбання нових знань, що сприяють якісним змінам у відносинах в сім'ї. Система занять програми із запропонованими нами формами освіти сприяла становленню правильної, оптимальної виховної позиції батьків в сім'ях по відношенню до своїх дітей. Перш за все, це зробило позитивний вплив на взаємини батьків і дітей, допомогло мамам і татам визначити шляхи правильного формування світогляду своєї дитини. Протягом роботи у групах батьки дітей займалися самодослідженням і прийшли до розуміння того, що і чому вони роблять і що відчують. Ми підводили до того, щоб батьки правильно сприймали ту обстановку, в якій доводиться виховувати дітей. Перспективою подальших досліджень може бути розширення спектру пошуку детермінантів творення світогляду дитини у розрізі педагогічного впливу школи.

Список використаних джерел

1. Баранов С.П. Болотіна Л.Р., Сластенін В.А. Педагогіка М . *Просвещение*, 1987. 368 с.
2. Болдирев Н.І. Методика виховної роботи в школі. М. *Просвещение*, 1981. 223 с.
3. Бондаренко Е.А. Про психічному розвитку дитини. М Інськ: Виш. шк., 1974. 258 с.
4. Бреслава Г.М. Емоційні особливості формування особистості в дитинстві. Норма і відхилення. М. *Педагогіка*, 1990. 198с.
5. Вікова і педагогічна психологія: *Хрестоматія*. Упоряд. И.В.Дубровина, А.М. Прихожан, В.В. Зацепін. М. *Просвещение*, 2001. 566 с.
6. Войтенко В.М. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки впливу соціуму на формування світовідношення дівчат різних вікових груп. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. *Проблеми громадянського становлення особистості: Збірник наукових праць. Випуск 19. Київ – Запоріжжя, 2000. С. 103-110.*
7. Гріневич І.І.Формування ціннісних орієнтацій учнів шкільного віку. *Педагогічний пошук: Науково-методичний вісник. Випуск № 2 (30). Луцьк, 2001. С. 51-54.*
8. Демиденко О.П. Соціальне середовище як фактор розвитку та становлення світогляду учнів. *Педагогічний пошук: Науково-методичний вісник. Випуск № 4 (32). Луцьк, 2001. С. 63-65.*
9. Копельчук Л.С. Соціалізація особистості як діалектичний процес взаємодії індивіда і суспільства. *Проблеми педагогічних технологій: Збірник наукових праць. Випуск 1. Луцьк, 2002. С. 34-41.*
10. Гурко Т.А. Особливості розвитку особистості підлітків в різних типах сімей. *Соціологічні дослідження. 996. № 3. С. 85-93*
11. Дружинін, В.Н. Психологія сім'ї. М .: *Просвещение*; 1996. 389 с.
12. Ельконін Д.Б. Дитяча психологія. М., *Просвещение*, 1960.

13. Замолоцких Е. Сім'я як фактор формування культури міжособистісного спілкування молодших підлітків. *Соціально-гуманітарні знання*. 2005. № 5. С. 173-183
14. Коломінський Я.Л., Панько Е.А. Дитяча психологія. М. Інськ: Виш. школа, 1998. 214 с.
15. Крупина І.В. Основи сімейного виховання. Педагогіка. М. *Педагогіка*, 1996. 456 с.
16. Куксова Н. Виховання особистості: морально-патріотичні основи. *Пралеска*. 2005. № 5. С. 11-15
17. Кукушин В.С. Теорія і методика виховної роботи. Ростов н / Д: МарТ, 2002. 315 с.
18. Кулик Л.А., Берестов Н.І. Сімейне виховання. М. *Просвещение*, 1990. 364 с.
19. Леонтьєв О.М. Теорії розвитку психіки дитини. М. Учпедгиз, 1981. 145 с.
20. Макаренко А.С. Лекції про виховання дітей. М., *Просвещение*, 1978. 218 с.
21. Маклаков А.Г. Загальна психологія. СПб., Пітер, 2000. 654 с.
22. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочество. М., Видавничий центр Академія, 1999. 268 с.
23. Немов Р.С. Психологія: 3 кн. Психологія освіти. М., Гуманит. изд. центр ВЛАДОС; 1997. Кн. 3. 631 с.
24. Обухова Л.Ф., Шаграєва О.А. Сім'я та дитина: Психологічний аспект дитячого розвитку. *Просвещение*, 1999. 148 с.
25. Осипов А.І. Духовно-моральне і патріотичне виховання в сучасних умовах. 2005. № 1. С. 17-21
26. Підліток в сім'ї: *Збірник*. Мінськ: Нар. асвета, 1980. 95 с.
27. Підліток: Проблеми виховання дітей в сім'ї: Пер. з угор. / Ф.Гаті і ін. М. Прогрес, 1977. 175 с.

28. Потапюк Л.М. Емоційна готовність як фактор самоствердження, самовдосконалення особистості. *Науковий вісник ВДУ*. Луцьк: ВДУ, 1997. № 9. С.41-43.

29. Потапюк Л.М. Формування світогляду особистості як чинник її всебічного розвитку. *Освіта і управління*. Київ, 2002. №2. С. 159-163.

30. Психологія особистості та діяльності дошкільника за ред. А.В. Запорожця. М., 1986. 346 с.

31. Рогов Є.І. Настільна книга практичного психолога в освіті. М., ВЛАДОС, 1996. 614 с.

32. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології. М., Народна освіта, 1998. 256 с.

33. Семенчук В.М. Світогляд як фактор соціалізації особистості. *Науковий вісник ВДУ*. Луцьк: ВДУ, 1996. № 2. С. 82-84.

34. Сіняєва Є.Г. Психологія сімейних відносин з основами сімейного консультування. М., Просвещение, 2002. 544 с.

35. Смирнова Е.О. та ін. Специфіка емоційно-особистісної сфери дошкільників, що живуть в неповній сім'ї. *Зап. психології*. 1999. № 6. С. 18-28

36. Смирнова Е.О. Дитяча психологія. М., Владос, 2003. 412 с.

37. Талько С.А. Динаміка світогляду дівчат різних вікових груп. Збірник наукових та науково-методичних праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (12-13 травня 1999 р.): *Проблеми філософсько-світоглядних основ концепції розвитку освіти та навчання*. Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2000. С. 126-133.

38. Титаренко В.Я. Сім'я і формування особистості. М., Думка, 1987. 117 с.

39. Фесюк В.В. Світогляд як фактор самовизначення особистості. Збірник наукових та науково-методичних праць за матеріалами науково-практичної

конференції: *Формування особистості, здатної до життєтворчості*. Луцьк, 2002. С. 50-53.

40. Харчев А.Г. Дослідження сім'ї: на порозі нового етапу. Соціологічні дослідження. 1986. № 3. С. 24-27

41. Хрестоматія з вікової психології. За ред. Д.І. Фельдштейна. М., Інститут практичної психології, 1996. 584 с.

42. Целуйко В.М. Психологія неблагополучної сім'ї. М., Изд-во ВЛАДОС ПРЕС, 2003. 268 с.

43. Чечет В.В. Патріотичне виховання в сім'ї. Мінськ: Нар. асвета, 1989. 144 с.

44. Щербан Т.Д. Компетентність – якісна характеристика спілкування. *Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України* / За ред. С.Д.Максименка. К.: Гнозіс, 2002. Т.4. С.327–332.

45. Шнейдер Л.Б. Психологія сімейних відносин. Курс лекцій. М., Квітець-Прес, ЕКСМО-Прес, 2000. 215 с.

46. Энисмен Х. Последствия стресса (stressconsequences). *Психологическая энциклопедия* / Под. ред. Р.Корсини, А.Ауэрбаха. СПб.: Питер, 2003. С. 615–616.

47. Юрченко В. М. Психічні стани людини: системний опис: монографія. Рівне, 2006. 574 с.

48. Яценко Т.С., Кмит Я.М., Олексиенко Б.М. Активное социально-психологическое обучение: теория, практика, обучение. Хмельницкий: НАПВУ, М.:СИПРИА, 2002. 791 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>